

L'equivalent metàl·lic d'algunes monedes de compte a l'edat moderna

GASPAR FELIU

En l'origen d'aquestes pàgines hi ha un treball de propera publicació sobre preus i salaris a la Catalunya de l'edat moderna (Feliu, en premsa) i el desig de comparar les dades obtingudes amb les disponibles en altres zones de la península, especialment les publicades per Hamilton (1934 i 1947); comparació impossible si no es coneix la relació de valor entre les diferents monedes implicades. Amb aquesta finalitat vaig emprendre l'estudi de l'equivalència metàl·lica de les monedes de compte d'Andalusia, ambdues Castelles, València, Mallorca i Catalunya.

La intenció no és per tant de caire numismàtic, sinó monetari, sense altra preocupació que els canvis en l'equivalència en plata¹ de la moneda de compte deguts a variacions en la llei, la talla o la valoració de les espècies en moneda de compte, atenent fins on sigui possible no les cotitzacions oficials, sinó les cotitzacions de mercat, d'acord amb la finalitat proposada: estimar quina quantitat de plata podia ser obtinguda en cada moment per una unitat de moneda de compte.

L'intent de reduir les monedes de compte a la seva equivalència en plata i de portar a terme les comparacions a partir de les dades obtingudes és arriscat i de vegades considerat inútil i fins i tot contraproduent per diversos autors,² però ens

1. Tot i que hem recollit també dades de les monedes d'or, les equivalències es donen només en plata. Encara que la utilització de la plata com a base de comparació pot ser discutida en el cas català on, com a mínim fins a la guerra de Separació la circulació va ser bàsicament de moneda d'or, creiem que intentar una doble comparació (or i plata) representaria més complicació que ajuda.

2. Un bon resum de la polèmica i dels arguments d'uns i altres es pot veure en Baehrel (1953: 541-544), un dels més aferissats contraris a la transformació.

sembla pràcticament imprescindible a l'hora de portar a terme comparacions entre preus expressats en monedes diferents. En definitiva, com afirma Morineau (1985: 587-588), el valor intrínsec de la moneda és la referència darrera.³

Només molt escadusserament el treball és obra de recerques pròpies, o millor dit, de dades recollides al fil d'altres investigacions; el nostre propòsit era obtenir, i oferir, una relació ordenada de les dades útils i disponibles. Així i tot, l'empresa es presenta plena de dificultats i de trampes. Es prou sabut que a una mateixa denominació monetària li poden correspondre equivalències diverses en metall noble segons l'emissió, segons que es tractés de peces grans o petites, en bon estat o retallades... però més que de la banda de les monedes els problemes venen de part dels estudiosos, que sovint s'obliden d'informar-nos sobre la talla i la llei de les emissions, dades fonamentals per a un estudi com aquest.⁴ Sens dubte alguna de les propostes podrà ser corregida o completada, però confio haver obtingut una primera aproximació de conjunt suficient per a comprendre l'evolució a termini mitjà o llarg, que és la que m'interessava.⁵ Ben segur els moments més flacs corresponen als anys de les guerres de Separació i de Successió i a l'ocupació francesa de Barcelona el 1696-1697; sobretot durant la guerra de Separació, la inflació galopant i la seva incidència diferent sobre l'or i la plata fan incerta qualsevol proposta, sobretot si, com la nostra, s'expressa en mitjanes anuals.

LA MONEDA CASTELLANA

Per a l'estudi de l'equivalència del *real* castellà⁶ he utilitzat principalment les pàgines dedicades al tema per Hamilton (1934 i 1947) i les obres de Mateu i Llopis (1946) i de Gil Farrés (1976²).

El punt de partida és la reforma monetària empresa pels Reis Catòlics el 1497, en què va ser creat el *excelente de la granada* o *doble ducado* d'or, de llei de 989.58 mil·lèsimes i talla de 65 peces per marc castellà de 230.046 gr, amb un valor de 375 maravedis i un contingut d'or pur de 3.4845 gr que representa un equivalent or de 0.3159 gr per *real* (Quadre I). Per a la moneda de plata la unitat va

3. En el mateix sentit favorable a la utilització de les equivalències plata per a les comparacions poden ser citats el Comitè Internacional d'Història dels Preus el 1929 (Judges, 1951: 530) i autors com Usher (1930 i 1943), Bloch (1939), Parenti (1939), Goubert (1960) i Meuvret i Baulant (1962).

4. Per exemple Gil Farrés (1976)², tot i ser el millor resum general disponible, tracta de manera dispersa i fins i tot confusa un tema tan bàsic com el dels marcs.

5. Precisament perquè el nostre interès rau en l'evolució a termini mitjà, no ens hem preocupat de datar amb precisió els canvis: qualsevol variació es aplicada a l'any següent d'haver-se produït. Per això també, en anys amb més d'un canvi, hem anotat només el darrer.

6. Hem deixat en castellà i en cursiva les monedes castellanes per a evitar confusions; també per a evitar l'ús d'excessius decimals no hem utilitzat com a unitat el *maravedí*, sinó el *real*.

ser el *real*, de llei 930,66 mil·lèsimes i talla de 76 peces sobre el mateix marc que per l'or, moneda que es mantindria sense canvis fins a 1686. En canvi el *ducado* resultaria massa apetible i calgué substituir-lo el 1537 per l'*escudo* o *corona* (molt sovint utilitzat sota la forma doble *escudo* o *doblon*, conegut en català com a *dobla*).⁷ El *ducado*, abandonat com a moneda real, es va mantenir com a unitat de compte amb el valor de 375 *maravedís*. L'*escudo* de 1537 era una peça de llei 916.66 mil·lèsimes i talla de 68 peces per marc, amb un contingut or de 3.102 gr (un 11% inferior al *ducado*), cotitzat en 350 *maravedís*, cosa que reduïa l'equivalent or del *real* de compte a 0.301 gr.

Tant la moneda d'or com la de plata tingueren llarga vida: com ja s'ha dit les característiques del *real* no van sofrir cap canvi fins el 1686, fora d'una alteració momentània el 1642, quan la talla de les peces inferiors (el *real* i els seus divisors) va ser augmentada a 83.25 peces per marc, sense tocar però els múltiples, sobre-tot el molt difós *real de a ocho*. L'episodi no té importància⁸ sinó és com a precedent de la reforma de 1686, que amb els *reales marías* i més tard amb la denominada plata provincial (encunyada a la península) i plata nacional o columnària (encunyada a Amèrica) establia una doble circulació, rebaixant la moneda interior (la provincial) en un 20%, encara que com fa observar Vilar (1966b: 72) la diferenciació no va ser efectiva fins al 1716.

L'*escudo* es va mantenir intocat fins el 1772, quan la seva llei fou rebaixada a 900.1 mil·lèsimes, que el 1786 serien només 875; mentrestant però, s'havia introduït (1742) una nova espècie àuria, el *veintén*, equivalent a vint *reales de vellón*, amb un contingut or lleugerament inferior al de l'*escudo*. El *veintén* de 1742 era una peça de 906.3 mil·lèsimes de llei, tallada a 128 per marc, amb un equivalent or del *real* de compte (o de *vellón*) de 0.0785 gr (un 3.5% menys que l'*escudo*).

Pel que fa a la valoració, els primers canvis es van produir en la moneda d'or; l'*escudo* va passar a valer 400 *maravedís* el 1566, 440 el 1609; durant la Guerra de Separació va ser elevat a 612 *maravedís* (1653) i encara va ser revalorat el 1728, fins a arribar a valer 1280 *maravedís*, que passarien a ser 1360 el 1779 i 1365 el 1786. Amb aquestes variacions el *real* de compte va perdre un 24% del seu equivalent or entre 1497 i 1609, un 62% entre 1609 i 1726 i un altre 20% entre 1726 i 1786, de manera que l'equivalent or del *real* de compte de finals del s. XVIII només era un 20% del que tenia el 1497.

Respecte a la plata el *real* de compte va mantenir la paritat durant el s. XVI (34 *maravedís*), que van passar a ser oficialment 45 el 1642 i 64 amb la reforma monetària de 1686, per a estabilitzar-se el 1737 en la còmoda equivalència de 68 *maravedís*, o sigui dos *reales de vellón* per *real* de plata. Aquesta descripció és però enganyosa, ja que no es pot tractar de la moneda castellana a l'Edat Moderna

7. Com que la paraula *dobló* s'utilitzava a Catalunya per a designar el doble ducat, el doble *escudo* va ser conegut com a *dobla*.

8. Per això no l'hem tingut en compte a l'hora de fixar l'equivalència del *ral* en plata.

sense tenir present el problema de la prima de la plata o sigui la diferència entre la cotització oficial de la plata i la del mercat o, dit d'una altra manera, el diferent poder alliberador de la moneda segons s'utilitzés plata o billó per a fer els pagaments. La prima de la plata a la Corona de Castella va ser estudiada per Hamilton, però desgraciadament només va publicar (Hamilton, 1936: 106-108; 1947: 28, 34, 53, 77) una relació completa per a Castella la Nova, mentre que per a Castella la Vella i Andalusia solament va donar a conèixer els anys 1602 a 1650; per al període posterior no podem fer més que acceptar com a aproximació de la prima de la plata per a la resta de la Corona de Castella les dades corresponents a Castella la Nova. El contingut en plata del *real de vellón*, d'acord amb les indicacions del Quadre I i les estimacions de Hamilton per a la prima de la plata, es poden veure al Quadre II.

D'acord amb aquestes dades el *real de compte* va mantenir la seva equivalència en plata al llarg del s. XVI i va perdre a Castella la Nova un 47% al llarg del s. XVII i un 29% al segle següent: el *real de vellón* del 1800 només representava un 37,5 del ral de 1500.

LA MONEDA CATALANA

La reconstrucció de l'equivalent de plata del sou de compte català a l'Edat Moderna l'hem fet utilitzant principalment l'obra de Botet (1908-1911), el resum d'Usher (1943: 434-436, 459-463, 507-511), les dades recollides per Carrera Pujal (1947: vol. II, cap. 1) i per Pierre Vilar (1962a, 1962b), i els treballs de Mateu i Llopis (1946), Gil Farrés (1976²) i Crusafont (1989), així com equivalències obtingudes de documents de l'època.

El punt de partida són els canvis ocorreguts entre 1491 i 1493, tant en la moneda de plata com en la d'or, encara que al Quadre III s'inclouen algunes equivalències anteriors. El 1493 el croat o ral, creat el 1426 amb el valor d'un sou, va passar a valer dos sous i a continuació fou creada una nova moneda d'or, el principat, que seria coneguda normalment amb el nom de ducat, comú a les monedes d'altres llocs a les quals venia a equivaler, i que més tard seria utilitzat sobretot en la forma de doble ducat, primerament amb el nom de dobló i més endavant amb el de trentí. El ducat va apartar de la circulació els florins i pacífics de tradició medieval.

El croat de 1491 tenia una llei de 958.33 mil·lèsimes (11.5 diners) i una talla de 72 peces d'un marc de 234.27 gr, de forma que el contingut plata de la peça era de 3.1182 gr i el valor plata del sou de compte d'1.5591 gr. El ducat era de llei de 989.58 mil·lèsimes (23.75 quirats) i del marc d'or de Perpinyà de 237.02 grams se'n tallaven 67 peces, cosa que donava al ducat un pes fi de 3.5008 gr i al sou un equivalent teòric en or de 0.1459 gr. El croat va mantenir les seves característiques al llarg del s. XVI; a començaments del s. XVII Barcelona va demanar rebaixar el croat augmentant-ne la talla i rebaixant-ne la llei per equiparar-la a la

lleï de la plata castellana (1616), però la monarquia no va acceptar incrementar la talla fins als 80 rals per marc sol·licitats, sinó només fins a 76 i la Ciutat de moment no va fer ús d'aquest privilegi,⁹ pel qual tant havia lluitat (Vilar, 1962a: III, 338-346), segurament no perquè l'operació no fos beneficiosa, sinó per considerar-lo massa limitat i potser fins i tot un precedent perillós.¹⁰ La Ciutat doncs, insistí en les seves demandes; tot i el silenci de la documentació, degué tenir èxit, donat que el 1626, coincidint amb un discurs «sobre la necessitat de moneda de plata y la raho per que no ley ha en Cathalunya, y lo medi ab que la tinga»,¹¹ es començaren a batre rals d'acord amb el privilegi reial. Tot i que el 1632 i el 1633 es van tornar a encunyar rals a talla de 72 i lleï tradicional catalana, a partir de 1636 el ral rebaixat va ser l'únic encunyat.¹²

Deixant de banda els canvis en la cotització de mercat, que hem recollit al Quadre III quan ens ha estat possible, el valor del ral va ser elevat oficialment a 2.33 sous a l'inici de la guerra de Separació i a 3.5 al final d'aquesta (1654), si bé el valor de mercat continuà durant un cert temps essent superior; de fet la guerra separà definitivament la moneda de plata de la de billó o ardots. Una nova reforma tingué lloc a partir de 1673 amb la idea de batre ralets, peces que havien de contenir vint diners (o sigui l'equivalent de vint diners en lloc dels vint-i-quatre del ral de plata normal), però que serien encunyades finalment a entre 18.5 i 19.5 diners i a les quals es donaria un valor de tres sous i mig (Vilar, 1962b: 71, Crusafont, 1989: 166-167); una nova emissió el 1698 rebaixaria el contingut de la plata de 16 a 17 diners (Crusafont, 1989: 166). Amb l'arribada al tron de Felip V de Castella es féu una darrera emissió de croats, amb una talla inferior, segurament de 86 per marc. El pretendent Carles d'Àustria encunyà també ralets el 1706, però la Ciutat es queixà que havia superat la talla de 86 a 88 permesa, portant-la fins a 96 (Manual, 1972).¹³

Aquesta fou la darrera emissió de moneda de plata: Carles d'Àustria féu encara una altra encunyació a Barcelona, però de *reales de a dos* castellans, si bé amb un contingut plata amb un 20% de merma, moneda que rebé el nom de pes-

9. La qüestió no és massa clara; però Crusafont (1989: 165-166), qui sembla haver-hi posat ordre.

10. L'explicació oficial és que el Consell de Cent no acceptà el privilegi perquè era limitat a cent mil ducats i havia de ser controlat pel mestre racional de la corona. Rúbrica 156 de Bruniquer, publicada per Crusafont (1989: 224).

11. Rúbrica 186 de Bruniquer, citada per Crusafont (1989: 226).

12. Això ens planteja el problema de quina és la valoració correcta del ral durant aquests anys; és evident que la rebaixa d'un 9 per cent era prou important per a no ser passada per alt, al menys en grans quantitats; ara bé, quin es considerava el pes just del ral a la balança? Pensem, no sense dubtes, que a partir de la primera encunyació de rals de pes baix (1626) cal acceptar el pes d'aquests com a normal.

13. Resposta de la Ciutat a una carta de Carles III (el pretendent austríac) de 5 de juny de 1707 demanant de continuar l'encunyació, que topa amb el refús de la Ciutat. Crusafont (1989: 167) cita la resposta de la Ciutat, però sense data. La carta del rei es pot veure a Manual (1972: 135)

seta i que venia a tenir un contingut plata semblant al del ralet català (Vilar, 1962b: 73).¹⁴

Pel que fa a la moneda d'or, no va canviar les seves característiques metrològiques fins a la seva desaparició durant el regnat de Felip IV de Castella. En canvi sí que varià repetidament de valor: els 24 sous inicials del ducat eren oficialment 66 sous i en el mercat 83 el 1643 per a arribar a 340 sous en el moment de màxima inflació, si bé en aquest moment l'or circulant a Catalunya ho feia gairebé exclusivament en peces castellanques.

Perquè cal recordar que el numerari català era només una part de la moneda usada al Principat on, des de la seva aparició, veiem circular tant l'*escudo* d'or com (sota la forma de *dobles escudo* o *dobla*) com el *real de a ocho* castellanques, bàsics sobretot per als pagaments exteriors, de forma que el seu estudi no pot ser deixat de banda a l'hora de considerar la depreciació de la moneda de compte catalana; per això en el Quadre IV hem recollit les notícies sobre les monedes, tant catalanes com castellanques, que circulaven a Catalunya.

Finalment per a valorar l'equivalència en plata del sou no es pot deixar de banda la prima de la plata. Es cert que no s'acostuma a usar l'expressió prima de la plata en referència a la moneda catalana,¹⁵ possiblement perquè el tema no ha estat estudiat, però no hi ha dubte que existí, i amb dues variants cronològicament separades: prima sobre l'or, a la dècada 1610-1620, motivada per l'escassetat de plata i la incomoditat de la moneda d'or, disponible en peces massa grans per als pagaments corrents;¹⁶ i, molt més important, prima sobre la moneda d'ardits, que es pot observar des de la segona dècada del segle XVII i culmina amb la inflació dels darrers anys de la guerra de Separació. Les xifres disponibles no tenen per desgràcia suficient continuïtat, però permeten entreveure l'evolució general. Aquesta pot ser completada també amb l'evolució del preu de compra de l'unça de plata a la seca.¹⁷

Amb aquestes dades s'ha compost el Quadre V, en el qual hem resumit la proposta d'equivalent plata del sou català. Des de 1491 a 1611 el càlcul del croat a 2 sous ens dóna una equivalència plata del sou de 1.5991 gr; la dècada de 1610 fou monetàriament turbulenta; hem recollit la cotització del ral a 2.12, que feia

14. Com recorda també Vilar, el mateix any 1707 Felip V tornà a encunyar *marías*, amb el nom de *reales de nuevo cuño*; les tres monedes venien a ser equivalents.

15. Els documents de l'època s'hi refereixen amb el nom d'interès: el sobrepuig que cal pagar per a obtenir moneda de plata o d'or.

16. Per exemple en els llibres de comptes del convent dels mercedaris de Barcelona dels anys 1614 a 1618 abunden les mencions com és ara «de canviar 15 trentins... 36 rals». Arxiu de la Corona d'Aragó, Monacals, sèrie Hisenda, núm. 2813, s.f.

17. El valor de l'unça de plata (1/8 de marc) era, un cop amonedada, de 18 sous (72 rals per marc) i el preu tradicional de compra a la seca era de 17 sous; la seca carregava per tant un 5.88 sobre la pasta, percentatge que hem aplicat per a obtenir el valor un cop amonedada de la plata comprada a altres preus; tot i que no podem assegurar que aquest percentatge es mantingués fix, els resultats obtinguts semblen molt coherents.

baixar l'equivalent plata del sou a 1.4708, però no la menció de l'unça de plata a 19 sous, que segons Vilar fou una cotització puntual. L'encunyació de rals a talla 76 a partir de 1626 féu baixar el sou a 1.4343, i a 1.2311 quan el 1640 el ral fou valorat en 2.33 sous. Pels anys de la guerra disposem de diverses notícies parcials, si bé l'evolució de les equivalències fou sens dubte molt més complexa: hem escollit el valor corresponent a l'unça a 24 sous el 1643 (1.0724 gr) i a 27.5 l'any següent i la valoració del *real de a ocho* a 36 sous el 1646 i a 32 el 1648 i, altra vegada, l'unça a 40 sous el 1651 i el *real de a ocho* a 80 sous el 1652;¹⁸ no hem recollit en canvi el ral obsidional per les raons enunciades per Crusafont (1989: 180). De 1654 a 1674 hem acceptat el valor del ral a 3.5 sous, que ens dona un equivalent plata de 0.8196 grams. A partir de la creació del ralet hem preferit calcular l'equivalent plata del ral català d'acord amb la seva valoració en moneda castellana. La raó és que el ralet significava la introducció d'una doble circulació monetària, interior i exterior, la interior amb un contingut plata rebaixat però convertible en moneda exterior. Per això Vilar (1972b: 72), a pesar dels canvis soferts pel ral i el ralet,¹⁹ defineix els anys 1674 a 1707 com un període d'equilibri representat pel valor immutat del *real de a ocho* castellà a 28 sous. Hem acceptat aquesta equivalència per a estimar el contingut teòric en plata del sou durant aquests anys. Pels anys 1708-1716 m'he servit dels càlculs de la prima de la plata publicats també per Vilar (1962a: II, 437).²⁰ A partir de 1715 els càlculs s'han fet

18. L'unça i el *real de a ocho* mostren petites diferències en el seu valor per un mateix any, però no sempre en el mateix sentit: les dades recollides pel 1644 donen avantatge a l'unça, mentre que les de 1648 ho fan al *real de a ocho*; pensem però que en una etapa d'evolució tan ràpida això pot ser degut al moment en què es produí cada valoració i que és millor deixar les dades sense cap classe de correcció i reconèixer que durant aquestes anys la sèrie flaqueja més que no desitjaríem.

19. Encara que sembli estrany, no hi ha massa acord en la caracterització dels ralets. La base és la menció de les Rúbriques de Bruniquer, que parlen de rals de 20 diners i més tard de 16 a 17 (Crusafont, 1989: 166-167), mentre que Carrera Pujal (1947: vol. II, cap. I), seguit per Vilar (1962a: III, 375) parlen de 18.5 a 19.5 i aquest afegeix que la pèrdua en contingut plata era d'un 20%. Crusafont (1989: 167) opina que els 20 diners s'han d'entendre com a «contingut argent d'un diner a la llei del moment (és a dir 1.5 diners), tot prenent com a pes d'aquest diner la talla del vell de tern, és a dir a 18 sous el marc»; el problema és que amb el ral a 3.5 sous no hauríem de parlar d'1.5 d., sinó d'1.75. Al meu entendre es tracta de 20/24 parts de l'antic ral, però encunyat amb la llei castellana que s'havia introduït el 1626. En efecte, el contingut del ral antic era de 3.11 grams de fi, de manera que les 20/24 parts corresponents al ralet serien 2.598 gr. Ara bé, per a contenir 2.598 gr de plata, el ral hauria de pesar, a la llei de 930.6 mil·lèsimes, 2.79 gr, cosa que ens porta a una talla de 84. El que trobem citat per aquests anys són talles de 86, 96 i 105; interpretant el ralet com ho fem, la talla 86 donaria el contingut de 19.5 d. que segons Carrera Pujal fou el realment donat a la nova moneda; la talla 96 correspondria a 17.5 d., contingut també esmentat, i la talla 105, incofessa, però real, correspondria a un contingut de 16 d. Aquestes peces pesarien 2.72, 2.44 i 2.23 gr respectivament i mostren una bona correspondència amb els pesos assenyalats per Crusafont: 2.72, 2.64, 2.58, 2.44, 2.38, 2.11 i 2.08 per ralets de Carles II, els dos darrers de 1698, cosa que indicaria que aquesta encunyació es va fer encara a una talla més alta (un contingut de 2.1 diners demanaria una talla de 111.5).

20. Augment del ral de vuit a 29 sous el 1708, prima d'un 6% el 1710; hem acceptat aquesta prima fins el 1714, si bé molt segurament durant els mesos del setge degué ser més alta.

a partir del ral provincial i de les estimacions de Vilar (1962a: II, 391-392), basades en la relació entre la moneda catalana i la castellana, i les variacions de l'equivalent plata del *maravedí* castellà calculades per Hamilton.

Resumint, el sou català de compte va mantenir la seva equivalència plata de 1500 a 1610; des d'aquesta data fins a 1714 va perdre un 53% del seu valor i encara un altre 12.5% durant la resta del segle XVIII, de manera que el sou de 1800 només representava en plata un 41% del sou de 1500.

LA MONEDA VALENCIANA

L'estudi de la moneda valenciana a l'Edat Moderna té com a base les obres de Hamilton (1934), Gil Farrés (1976²) i Mateu i Llopis (1946 i 1955), especialment aquesta darrera. El punt de partida de la moneda valenciana de l'Edat Moderna és la reforma del ral de plata el 1480 i la creació de l'excel·lent o doble ducat d'or el 1485. El ral de 1480 era una peça de 916.67 mil·lèsimes de llei, amb una talla de 72 peces per marc de 237.02 gr; el ral contenia per tant en teoria 3.076 gr de plata i, com que era tarifat a 18 diners, el sou equivalia a 2.012 gr de plata pura. A partir del mateix marc l'excel·lent era de talla de 33.5 peces (67 per ducat) i de llei de 994.79 mil·lèsimes.

Tant la moneda d'or com la de plata varen perdre repetidament contingut metàl·lic: el ral va perdre pes els anys 1502, 1522, 1554, 1609, 1665, 1682, 1693 i 1706, mantenint en canvi intactes valor i llei; en dos segles el seu contingut en plata es va reduir gairebé a la meitat (54%) de l'original (Quadre VI). Pel que fa a la moneda d'or, l'excel·lent va ser substituït per la corona, corresponent a l'*escudo* castellà. Introduïda el 1554, la seva llei era de 911.46 mil·lèsimes amb una talla de 69.33 i, tot i haver estat tarificada a 19 sous i 8 diners, va córrer immediatament per 20 sous. Acceptant aquest darrer valor, el sou equivaldria a 0.1558 gr d'or, amb una pèrdua de l'ordre del 7% respecte a l'excel·lent. L'or tornà a pujar de valor el 1556, quan la tarifa de 21 sous, vigent al mercat, fou acceptada fins i tot per la seca (Hamilton, 1934; 126), fent abaixar així l'equivalència or del sou a 0.1484 gr. El 1591 la corona sofrí una doble transformació: la seva llei fou augmentada a 916.67 mil·lèsimes (la llei de la plata) sense canviar la talla. Aquest increment de valor va comportar una nova equivalència a 22.5 sous, que correpon a un contingut or del sou de 0.1393 gr, que serien 0.1205 el 1614, quan la corona passà a valer 26 sous. Entre 1483 i 1614 el sou valencià perdé per tant, en termes d'or, un 20%.

Hamilton (1934: 335) diu que la circulació de plata a València estava formada bàsicament per plata castellana; per això, donat que el *real* castellà va estar tarifat a 23 diners de 1501 a 1609, proposava l'equivalència plata del diner valencià en 0.1389 gr. Segons aquesta equivalència, el 1502 el *real* estava sobrevalorat en un 4.7%, donat que la seva equivalència en plata era de 22 i no de 23 diners. Però amb la disminució del ral valencià el 1522, el *real* passava a estar lleugera-

ment sots-valorat (1.3%), donat que equivalia a 23.3 diners, que el 1554, amb una nova rebaixa de l'ordre del 4.7%, eren 24.01. Podem però considerar aquestes diferències com la prima normal de la moneda pròpia sobre la moneda estrangera, raó per la qual hem calculat l'equivalent plata del sou valencià d'acord amb el seu contingut metàl·lic (Quadre VII).

La nova disminució del contingut en plata del ral valencià el 1609 va fer canviar la situació: la infravaloració del *real* resultava ara de l'ordre del 18.5%, de manera que el seu valor en plata equivalia a més de 27 diners, diferència que no podia ser eliminada per la prima amb què era acceptat (Hamilton, 1934: 145), que només en alguns anys esparsos de la dècada del 1630 superà el 10%. El resultat d'aquest desfasament va ser segurament la recollida de la plata castellana i la seva reencunyació en moneda valenciana; si ens fixem en les quantitats encunyades, aquest fenomen es devia començar a produir el quinquenni 1596-1600 per a culminar en 1626-1630 (Hamilton, 1934: 140): la plata encunyada el 1596-1600 gairebé quadruplicà la del quinquenni anterior, proporció que es va mantenir en el conjunt dels anys 1596 a 1630;²¹ en el quinquenni 1626-1630 van ser encunyats més de cent vil mil marcs, xifra segurament superior al total encunyat de 1501 a 1625.²²

El ral valencià tornà a perdre plata el 1685, quan la talla es va elevar a 100 peces per marc, i el 1668, quan va ser portada a 110, que eren 115 el 1693 i finalment 133 en les encunyacions manades fer el 1706 per l'arxiduc Carles d'Àustria, si bé aquesta encunyació amb prou feines tingué virtualitat.

De fet el valor plata de la moneda valenciana de compte no es pot separar a partir de mitjans del s. XVII de les equivalències donades a les monedes castellanes, alguna de les quals tingué llarg arrelament popular, com el quinzet. Com explica molt bé Mateu i Llopis (1955: 39) desfent equívocs d'autors anteriors, equívocs que s'han perpetuat en obres de divulgació,²³ l'origen del quinzet s'ha de buscar en la Reial Ordre de 1685 que fixava el valor del *real de vellón* en quinze diners valencians; com que el ral de plata valia 30 diners, el quinzet establia una relació fàcil entre ambdues monedes: dos *reales de vellón* o dos quinzets per ral de plata.²⁴

El *real maría* o «ral de plata nova» castellà, encunyat el 1686, va ser cotitzat a 24 diners valencians, mentre que el ral de plata vella ho era a 27²⁵ el 1687 i a 30

21. En 1591-1595 s'encunyaren 2988.2 marcs de metall pur; en 1596-1600, 11418.5: la mitjana quinquennal dels anys 1596-1625 fou de 12278.4 marcs.

22. La quantitat és superior a la recollida per Hamilton (1934: 140), però manquen les xifres d'alguns quinquennis.

23. Es poden veure en aquest sentit els articles sobre els quinzet a la *Gran Enciclopèdia Catalana* o a la *Gran Enciclopedia Larousse*, redactats bastant més tard de la publicació de l'obra de Mateu i Llopis.

24. Donat que aquest mig ral de plata era la quarta part de la peça de dos *reales*, que seria coneguda com a pesseta, queda explicada la denominació del ral o quarta part de pesseta com a quinzet, popular a València fins a temps recents.

25. Segons equivalència de 18 sous per al *real de a ocho* de plata vella.

el 1702. A partir d'aquesta data ens limitarem a l'equivalència del sou valencià en plata provincial o plata nova: els 24 diners del 1702 van passar a 30 el 1718 i a 32 el 1733, quan es va fer coincidir el diner valencià amb l'*ochavo* (dos *maravedís*).²⁶

Aquesta equivalència no es va mantenir gaire temps, donat que quan el *real* de plata va passar de valer 64 a valer 68 *maravedís*, el diner valencià va mantenir la seva equivalència plata anterior, fixada en 2.133 *maravedís*, tarifa que conservà la resta del segle i a partir de la qual hem calculat l'equivalent plata del sou al Quadre VII.

En conjunt el sou valencià de compte va perdre entre 1500 i 1600 un 21% del seu equivalent en plata, al s. XVII un altre 21% i al XVIII un 28%: el sou de 1800 era només, en termes de plata, un 48% del de 1500.

LA MONEDA MALLORQUINA

L'obra bàsica per al coneixement de la moneda mallorquina continua essent el vell, però sòlid, llibre de Campaner (1879), al qual es poden afegir alguns detalls aportats per Mateu i Llopis (1947) i per Gil Farrés (1976).² Segons Campaner la moneda mallorquina de plata té com a base el marc barceloní, del qual es tallen 60 rals amb una llei de 916.66 mil·lèsimes. El ral mallorquí fou creat per Jaume II de Mallorca l'any 1300 i valorat en 16 diners, que el 1343 serien ja 24. Per a l'estudi de l'Edat Moderna partim del ral de Ferran el Catòlic, de talla de 96 per marc, talla que s'incrementaria fins a 102 el 1562 i 115 el 1600, mantenint sempre el valor de 2 sous. El 1556 Felip II de Castella féu encunyar a Mallorca moneda castellana, de manera que la mallorquina va anar quedant reduïda a les encunyacions de billó.

La moneda d'or era encunyada a partir del marc de Perpinyà, de 237.02 grams i la seva unitat bàsica era el ral d'or, creat el 1343, amb una talla de 60 per marc, igual que la de la moneda de plata, una llei de 958.33 mil·lèsimes i valor d'una lliura. El ral d'or tot just si va arribar a l'Edat Moderna, donat que el 1508 fou substituït pel ducat, de talla 67 per marc, llei de 989.58 mil·lèsimes i valorat a 32 sous. Sense canviar les seves característiques, el ducat va anar augmentant de valor: 32.5 sous el 1544, 33 el 1547 i 34 el 1556. Al mateix temps circulava a Mallorca l'*escudo* castellà, taxat a 29.5 sous el 1544, a 30 sous el 1547 i a 32 sous el 1556.

Aquest darrer any Felip II ordenà l'encunyació a Mallorca d'*escudos* castellans; sembla però que l'emissió no es féu fins el 1558 i tallats no a la talla castellana de 68 per marc, sinó a 67, amb un valor de 34 sous. A partir d'aquesta dis-

26. Amb aquesta equivalència el *real* de plata passava a valer 32 dinerets valencians, cosa que significava una rebaixa del 6.66% de l'equivalent plata de la moneda valenciana de compte.

posició, la moneda mallorquina només pot ser valorada a través de la seva equivalència amb la moneda castellana, com hem fet al Quadre IX.²⁷

Comparativament el sou mallorquí perdé menys contingut metàl·lic que la resta de les monedes estudiades: disminuï un 8% de 1500 a 1600, un 7% de 1600 a 1700 i un 15% al llarg del segle XVIII, de manera que el 1800 conservava un poder alliberador en plata que era un 73% del que tenia el 1500.

BIBLIOGRAFIA

- BAEHREL (1953). René BAEHREL, «Economie et histoire à propos des prix». *Eventail de l'histoire vivante. Hommage à Lucien Febvre*. Vol. I, París, p. 287-310.
- BLOCH (1939). Marc BLOCH, «L'Histoire des prix. Quelques remarques critiques». *Annales d'Histoire Sociales*, IX.
- BOTET (1908-1911). Joaquim BOTET I SISÓ, *Les monedes catalanes*. 3 vol. Barcelona.
- CAMPANER (1879). Alvaro CAMPANER, *Numismática balear*. Palma de Mallorca, 1879.
- CARRERA PUJAL (1947). Jaime CARRERA PUJAL, *Historia política y económica de Cataluña*. Barcelona.
- CRUSAFONT (1989). M. CRUSAFONT I SABATER, *Barcelona i la moneda catalana*. Barcelona.
- FELIU (en premsa). Gaspar FELIU, *Precios y salarios en la Cataluña moderna*. Banco de España. Servicio de Estudios. Estudios de Historia Económica. Madrid.
- GIL FARRÉS (1976²). Octavio GIL FARRÉS, *Historia de la moneda española*. Madrid.
- GOUBERT (1960). Pierre GOUBERT, *Beauvais et le Beauvaisis de 1600 à 1730. (Contribution à l'histoire sociale de la France au XVII^e siècle)*. Paris.
- HAMILTON (1934). Earl J. HAMILTON, *American Treasure and the Price Revolution in Spain, 1501-1650*. Traducció castellana: *El tesoro americano y la revolución de los precios en España*. Esplugues de Llobregat, 1975. Citem per la traducció.
- HAMILTON (1947). Earl J. HAMILTON, *War and Prices in Spain, 1651-1800*. Cambridge (Mass.). Traducció castellana: *Guerra y precios en España*. Madrid, 1988.
- JUDGES (1951). A.V. JUDGES, «Scopi e metodi della Storia dei prezzi». *Rivista Storica Italiana*. LXIII.
- MANUAL (1972). *Manual de Novells Ardits vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní*. vol. XXV. Barcelona.
- MATEU Y LLOPIS (1946). Felipe MATEU Y LLOPIS, *Glosario hispánico de Numismática*. Barcelona.
- MATEU Y LLOPIS (1955). Felipe MATEU Y LLOPIS, *Aportación a la historia monetaria del Reino de Valencia en el siglo XVIII*. Valencia.
- MEUVRET I BAULANT (1962). J. MEUVRET I M. BAULANT, *Prix des céréales extraits de la Mercuriale de Paris (1520-1698)*. 2 vol.
- MORINEAU (1985). Michel MORINEAU, *Incroyables Gazzetes et Fabuleux Métaux. Les retours des trésors américaines d'après les Gazzetes Hollandaises (XVI^e-XVIII^e siècle)*. Cambridge-Paris.

27. Hem utilitzat la doble cotització de l'*escudo* en *maravedís* i en diners mallorquins per a inferir l'evolució del contingut plata teòric dels sou mallorquí.

PARENTI (1939). Giuseppe PARENTI, *Prime ricerche sulla rivoluzione dei prezzi a Firenze*. Florencia.

ROMANO (1967). Ruggiero ROMANO, *I prezzi in Europa dal XIII secolo à oggi. Saggi di storia dei prezzi raccolti e presentati da...* Torino.

USHER (1943). Abbot Payson USHER, *The early Deposit Banking in Mediterranean Europe*. Vol. I. Cambridge (Mass.).

VILAR (1962a). Pierre VILAR, *La Catalogne dans l'Espagne Moderne. Recherches sur les fondements économiques des structures nationales*. 3 vol. Paris. Traducció catalana: *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. 4 vol. Barcelona, 1964-68. Citem per la traducció.

VILAR (1962b). Pierre VILAR, *Le «Manual de la Companya Nova de Gibraltar»*. Paris.

QUADRE I MONEDA CASTELLANA

Any	Moneda		Talla	Llei	Mrvs.	Valor del ral (gr)	
	Or	Plata				Or	Plata
1497	ducado		65,33	989,60	375,00	0,316	
1497		real	67,00	930,60	34,00		3,195
1537	escudo		68,00	916,70	350,00	0,301	
1566	escudo		68,00	916,70	400,00	0,264	
1609	escudo		68,00	916,70	440,00	0,240	
1642		real	67,00	930,60	45,00		2,414
1653	escudo		68,00	916,70	612,00	0,172	
1686		real de a 8	8,37	930,60	512,00		1,698
1686		real maria	84,00	930,60	51,00		1,698
1707		real prov.	75,00	833,30	64,00		1,358
1709		real nac.	67,00	930,60	80,00		1,358
1726	escudo		68,00	916,70	1152,00	0,092	
1726		real de a 8	8,37	930,60	608,00		1,430
1728	escudo		68,00	916,70	1280,00	0,082	
1728		real prov.	77,00	826,40	64,00		1,312
1728		real nac.	68,00	916,70	80,00		1,318
1737		real prov.	77,00	826,40	68,00		1,234
1737		real nac.	68,00	902,70	85,00		1,222
1742	veintén		128,00	906,30	680,00	0,081	
1750	veintén		130,56	906,30	680,00	0,080	
1772	escudo		68,00	901,00	1275,00	0,081	
1772		real prov.	77,00	812,50	68,00		1,214
1772		real nac.	68,00	902,70	85,00		1,222
1772	veintén		128,00	891,00	680,00	0,078	
1779	escudo		68,00	901,00	1360,00	0,076	
1779	veintén		128,00	891,00	722,50	0,075	
1786	veintén		131,60	849,00	680,00	0,074	
1786	escudo		68,00	875,00	1365,00	0,074	

QUADRE II
VALOR PLATA DEL *REAL* CASTELLÀ

I Contingut teòric del *real* en gr de plata.

II Contingut teòric del *real* de billó a Andalusia, d'acord amb la prima de la plata.

III Igual que II, per a Castella la Nova.

IV Igual que II, per a Castella la Vella.

<i>Anys</i>	<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>	<i>IV</i>
1501-1602	3,1952	3,1952	3,1952	3,1952
1603	3,1952	3,1636	3,1636	3,1636
1604-1615	3,1952	3,1326	3,1326	3,1326
1616	3,1952	3,1636	3,1636	3,1636
1617	3,1952	3,1326	3,1326	3,1326
1618	3,1952	3,1326	3,1326	3,1326
1619	3,1952	3,1022	3,1022	3,1022
1620	3,1952	3,0723	3,0779	3,0413
1621	3,1952	3,0723	3,0442	3,0967
1622	3,1952	3,0292	3,0203	3,0238
1623	3,1952	2,9119	2,9008	2,8703
1624	3,1952	2,8669	2,8478	2,8201
1625	3,1952	2,8465	2,5916	2,5399
1626	3,1952	2,2671	2,1439	2,0647
1627	3,1952	2,3306	2,2481	2,1169
1628	3,1952	2,3398	2,3262	2,3680
1629	3,1952	2,7354	2,7032	2,7760
1630	3,1952	2,6374	2,6494	2,6562
1631	3,1952	2,6794	2,6968	2,7014
1632	3,1952	2,6964	2,6991	2,6934
1633	3,1952	2,5996	2,5749	2,6064
1634	3,1952	2,5084	2,5278	2,5535
1635	3,1952	2,5498	2,4998	2,5139
1636	3,1952	2,5531	2,5033	2,5446
1637	3,1952	2,4694	2,4834	2,4700
1638	3,1952	2,3537	2,4258	2,3572
1639	3,1952	2,4224	2,3682	2,3020
1640	3,1952	2,1589	2,1764	2,2947
1641	3,1952	1,9640	1,9400	1,8809
1642	3,1952	1,4483	1,4491	1,3758
1643	3,1952	2,4039	2,5309	2,5411
1644	3,1952	2,4153	2,4597	2,4947
1645	3,1952	2,3527	2,3524	2,5149
1646	3,1952	2,2532	2,2851	2,3619
1647	3,1952	2,2908	2,3740	2,2792
1648	3,1952	2,2655	2,2846	2,2307
1649	3,1952	2,2294	2,2248	2,1502
1650	3,1952	2,1293	2,1003	2,1318

<i>Anys</i>	<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>	<i>IV</i>
1651	3,1952		2,0883	
1652	3,1952		2,1264	
1653	3,1952		2,1301	
1654	3,1952		2,1230	
1655	3,1952		2,1301	
1656	3,1952		2,1301	
1657	3,1952		2,0448	
1658	3,1952		1,9414	
1659	3,1952		1,9727	
1660	3,1952		2,0247	
1661	3,1952		1,9292	
1662	3,1952		1,7653	
1663	3,1952		1,6228	
1664	3,1952		1,5375	
1665	3,1952		1,5960	
1666	3,1952		1,3909	
1667	3,1952		1,3165	
1668	3,1952		1,2621	
1669	3,1952		1,1706	
1670	3,1952		1,1618	
1671	3,1952		1,1213	
1672	3,1952		1,1115	
1673	3,1952		1,1115	
1674	3,1952		1,1040	
1675	3,1952		1,0632	
1676	3,1952		1,0346	
1677	3,1952		1,0224	
1678	3,1952		1,0023	
1679	3,1952		0,9646	
1680	3,1952		1,7231	
1681-1685	3,1952		2,1301	
1686	3,1952		2,0233	
1687-1707	3,1952		1,6990	
1708-1728	2,5560		1,3580	
1729	2,4690		1,3399	
1730-1737	2,4690		1,3114	
1738-1772	2,4431		1,2634	
1773	2,4274		1,2223	
1774-1786	2,4274		1,2138	
1787	2,4274		1,2060	
1788-1800	2,4274		1,1982	

QUADRE III
MONEDA CATALANA

Any	Moneda		Talla	Llei	Contingut metàl·lic	Valor en sous		Grams per sou	
	Or	Plata				Oficial	Mercat	Or	Plata
1426		croat	72,00	958,33	3,1182	1,00	1,00		3,1182
1456	florí		68,00	750,00	2,6142	13,00		0,2011	
1456		croat	72,00	958,33	3,1182	1,50	1,50		2,0788
1472	pacífic		68,00	831,00	2,8965	20,00	20,00	0,1448	
1475	ducat		67,00	989,58	3,5008	21,00	21,00	0,1667	
1491	florí		68,00	750,00	2,6142	17,00	17,00	0,1538	
1491		croat	72,00	958,33	3,1182	2,00	2,00		1,5591
1493	ducat		67,00	989,58	3,5008	24,00	24,00	0,1459	
1493		croat	72,00	958,33	3,1182	2,00	2,00		1,5591
1552	dobló		33,50	989,58	7,0015	42,00	42,00	0,1667	
1562	dobló		33,50	989,58	7,0015	48,00	52,42	0,1336	
1585	dobló		33,50	989,58	7,0015	48,00	48,00	0,1459	
1599	trentí		33,50	989,58	7,0015	60,00	60,00	0,1167	
1611		croat	72,00	958,33	3,1182	2,00	2,12		1,4708
1614	trentí		33,50	989,58	7,0015	70,00	64,80	0,1080	
1614	trentí		33,50	989,58	7,0015	70,00	66,00	0,1061	
1618	trentí		33,50	989,58	7,0015	70,00	66,00	0,1061	
1618	ducat		67,00	989,58	3,5008	33,00	33,00	0,1061	
1626		ral	76,00	930,60	2,8686	2,00			1,4343
1640	trentí		33,50	989,58	7,0015	66,00	78,00	0,0898	
1640		ral	76,00	930,60	2,8686	2,33			1,2311
1643	trentí		33,50	989,58	7,0015	66,00	83,00	0,0844	
1648	trentí		33,50	989,58	7,0015	120,00	120,00	0,0583	
1648	dobla		34,00	916,66	7,0015	55,17	120,00	0,0533	
1649	trentí		33,50	989,58	7,0015	150,00	150,00	0,0467	
1649	trentí		33,50	989,58	7,0015	160,00	160,00	0,0438	
1651	trentí		33,50	989,58	7,0015	300,00	300,00	0,0233	
1652	trentí		33,50	989,58	7,0015	340,00	340,00	0,0206	
1654		ral	76,00	930,60	2,8686	3,50	3,50		0,8196
1674		ralet	86,00	930,60	2,5350	3,50			0,7243
1678		ralet	96,00	930,60	2,2710	3,50			0,6488
1698		ralet	105,00	930,60	2,0763	3,50	3,33		0,6235
1702		ral	76,00	930,60	2,8686	3,50			0,8196
1705		ralet	96,00	930,60	2,2710	3,50			0,6488

QUADRE IV
MONEDA CIRCULANT A CATALUNYA

Any	Moneda		Unça Plata	Prima Plata	Valor en sous		Valor del sou	
	Or	Plata			Oficial	Mercat	Or	Plata
1491	florí				17,00		0,1538	
1491		croat			2,00			1,5591
1493	ducat				24,00		0,1459	
1537	escudo				22,00		0,1409	
1552	dobló				42,00		0,1667	
1553	escudo				21,00		0,1470	
1553		real de a 8			16,00			1,5986
1562	dobló					52,42	0,1336	
1585	dobló				48,00		0,1459	
1599	escudo					22,08	0,1404	
1599	trentí				60,00		0,1167	
1603	escudo					24,00	0,1292	
1607	escudo					25,50	0,1216	
1611		croat				2,12		1,4708
1614	escudo					28,15	0,1098	
1614	trentí				70,00		0,1080	
1614	trentí				70,00	65,40	0,1071	
1614			unça		19,00	20,12		1,3943
1618	trentí					66,00	0,1061	
1626		ral			2,00			1,4343
1640		ral			2,33			1,2311
1640	dobla				56,00	67,00	0,0954	
1640	dobla lluis				66,00		0,0470	
1640	trentí					78,00	0,0898	
1643	dobla lluis				64,00		0,0969	
1643	escudo					32,00	0,0969	
1643	trentí					83,00	0,0844	
1643			unça		24,00	25,41		1,0724
1643				prima		45%		0,9892
1644	dobla				55,00	87,00	0,0713	
1644		real de a 8				26,25		0,9744
1644			unça		27,50	29,12		0,9910
1644				prima		55,19%		0,9242
1645	dobla				55,21	90,00	0,0689	
1645	escudo					46,00	0,0674	
1646	escudo					54,00	0,0620	
1646		real de a 8				36,00		0,7105
1647	dobla				55,21	108,00	0,0574	
1648	dobla lluis					112,00	0,0547	
1648	trentí				120,00		0,0583	
1648		real de a 8			32,00			0,7993

Any	Moneda		Unça	Prima	Valor en sous		Valor del sou	
	Or	Plata	Plata	Plata	Oficial	Mercat	Or	Plata
1648			unça		34,00	36,00		0,7570
1649	dobla					138,00	0,0449	
1649	trentí					155,00	0,0542	
1650	<i>escudo</i>					90,00	0,0345	
1651	dobla				55,21	210,00	0,0295	
1651	<i>escudo</i>					120,00	0,0258	
1651	trentí					300,00	0,0233	
1651			unça		40,00	42,35		0,6435
1652	dobla					320,00	0,0194	
1652	trentí					340,00	0,0206	
1652		<i>real de a 8</i>			32,00	80,00		0,3197
1653		ral			10,00			0,2869
1654	dobla					120,00	0,0517	
1654		ral			3,50			0,8196
1654		<i>real de a 8</i>			32,00			0,7993
1658	dobla					104,00	0,0596	
1661	<i>escudo</i>					54,00	0,0574	
1667	dobla					110,00	0,0564	
1673		<i>real de a 8</i>			29,00			0,8820
1674		<i>real de a 8</i>			28,00			0,9135
1674		ralet			3,5			0,7243
1676		ralet			3,5			0,6488
1697	dobla					122,50	0,0506	
1698		ralet			3,5	3,33		0,6235
1698	dobla					111,50	0,0556	
1702		ral			3,50			0,8196
1705		ralet			3,50			0,6488
1707	dobla					112,00	0,0554	
1707		pesseta			7,00			0,7304
1715		r. 8 prov.				29,33		0,6968
1716	dobla					120,00	0,0517	
1718	dobla					124,00	0,0500	

QUADRE V
VALOR DEL SOU CATALÀ EN GRAMS DE PLATA

1491 - 1611	1,5591	1675 - 1707	0,9134
1612 - 1626	1,4708	1708 - 1714	0,7304
1627 - 1640	1,4343	1715 - 1719	0,7142
1641 - 1643	1,2311	1720 - 1727	0,7301
1644	1,0724	1728	0,7204
1645	0,9910	1729 - 1736	0,7050
1647 - 1648	0,7105	1737	0,6795
1649 - 1651	0,7993	1738 - 1771	0,6583
1652	0,6435	1772	0,6518
1653	0,3197	1773 - 1786	0,6472
1654 - 1674	0,8196	1787 - 1808	0,6389

QUADRE VI
MONEDA VALENCIANA

Any	Moneda		Equival.	Talla	Llei	Diners	Valor del sou	
	Or	Plata					Or	Plata
1480	excel·lent	ral		72,00	916,67	18,00		2,0120
1483				33,5	994,79	504,00	0,1676	
1502		ral		83,00	916,67	18,00		1,7453
1522		ral		88,00	916,67	18,00		1,6462
1544	corona			69,33	911,46	240,00	0,1558	
1554		ral		91,00	916,67	18,00		1,5919
1556	corona			69,33	911,46	252,00	0,1484	
1591	corona			69,33	916,67	270,00	0,1393	
1609		ral		103,00	916,67	18,00		1,4064
1614	corona			69,33	916,67	312,00	0,1205	
1619			<i>real pl.</i>			30,00		1,2781
1665		ral		100,00	916,67	18,00		1,4486
1665			<i>real vn.</i>			15,00		1,3466
1682		ral		110,00	916,67	18,00		1,3169
1686			<i>maría</i>			24,00		1,2345
1687			<i>real pl.</i>			27,00		1,4201
1693		ral		115,00	916,67	18,00		1,2597
1702			<i>real pl.</i>			24,00		1,2345
1706		ral		133,00	916,67	18,00		1,0892
1707			<i>25.6 mrv.</i>			12,00		1,0184
1718			<i>real prov.</i>			30,00		0,9876
1733			<i>real prov.</i>			32,00		0,9259
1737			<i>25.6 mrv.</i>			12,00		0,9513

QUADRE VII
VALOR PLATA DEL SOU VALENCIÀ

1500 - 1502	2,0120	1729 - 1733	0,9837
1503 - 1522	1,7453	1734 - 1737	0,9259
1523 - 1554	1,6462	1738	0,9513
1555 - 1610	1,5919	1739 - 1772	0,9295
1661 - 1665	1,4064	1773	0,9203
1666 - 1682	1,4486	1774 - 1786	0,9139
1683 - 1693	1,3169	1787	0,9080
1694 - 1707	1,2597	1788 - 1800	0,9021
1708 - 1728	1,0184		

QUADRE VIII
MONEDA MALLORQUINA

Any	Moneda		Equival.	Talla	Llei	Diners	Valor del sou (gr)	
	Or	Plata					Or	Plata
1300		ral plata		60	916,67	16		2,6843
1343		ral plata		60	916,67	24		1,7896
1343	ral d'or			60	958,33	240	0,1893	
1422		ral plata		72	916,67	24		1,4913
1422	ral d'or			60	833,33	240	0,1646	
1482	ral d'or			64	833,33	240	0,1543	
1500		ral plata		96	916,67	24		1,1185
1508	ducat			67	989,58	384	0,1072	
1537			<i>escudo</i>	68	916,67	354	0,1051	
1544	ducat			67	989,58	390	0,0954	
1547	ducat			67	989,58	396	0,0940	
1547			<i>escudo</i>	68	916,67	360	0,1034	
1556	ducat			67	989,58	408	0,0912	
1556			<i>escudo</i>	68	916,67	384	0,0954	
1558	escut			67	916,67	408	0,0950	
1562		ral plata		102	916,67	24		1,0527
1566			<i>escudo</i>	68	916,67	384	0,0987	
1600		ral plata		115	916,67	24		0,9337
1654			<i>maravedí</i>			1		0,8521
1675			<i>real pl.</i>			34		1,1277
1689			<i>real pl.</i>			40		0,9586
1723			<i>maravedí</i>			0,6		0,7990
1726			<i>maravedí</i>			0,56		0,8558
1728			<i>maravedí</i>			0,63		0,7348
1737			<i>maravedí</i>			0,53		0,8137

QUADRE IX
VALOR DEL SOU MALLORQUÍ EN
GRAMS DE PLATA

1500 - 1537	1,1185
1538 - 1547	1,1149
1548 - 1556	1,0963
1557 - 1562	1,0279
1563 - 1566	1,0527
1567 - 1600	1,0279
1601 - 1654	0,9337
1655 - 1675	0,8521
1676 - 1689	1,1277
1690 - 1723	0,9586
1724 - 1726	0,8858
1727 - 1728	0,8558
1729 - 1737	0,7348
1738 - 1812	0,8137